

CULTURA

Fundația Culturală Augustin Buzura

www.revistacultura.ro

SERIA A IV-A

nr. 4/2018 (586)

editor:
Fundația Culturală
Augustin Buzura
www.augustinbuzura.org

om liber prin cultura
BUZURA
augustinbuzura.org

revistă finanțată
cu sprijinul
Ministerului Culturii și
Identității Naționale

teme
100
de ani de
modernitate
percepții și reprezentări
în dezbatere

TEME ÎN DEZBATERE

CARMEN CORBU

100 de ani de modernitate.
Percepții și reprezentări / 3

CULTURĂ & SOCIETATE

fabricile de cultură / Zâne / 14

CRONICĂ

MARIA CHIOREAN

Democratizarea vizibilului / 16

CRISTINA RUSIECKI

Un conflict aproape ibsenian / 18

CONTRIBUȚII

GINA STOICIU

lumea sub lupă / Logica de piață și
roșia de luptă / 22

DAN SHAFRAN

zapping / Scene din viața culturală
suedeză / 24

AUGUSTIN BUZURA

ADRIAN LESENCIUC

Augustin Buzura în labirintul
său. O radiografie / 26

ILUSTRAȚIA DE NUMĂR:

Lucrări ale artistei **IOANA CÎRLIG**
Din proiectul fotografic **ZÂNE**

Seria "Zâne" urmărește îndeaproape, dar destul de incluziv, definiția de dicționar a creaturilor mitologice din folclorul românesc: sunt de regulă ipostaze feminine, cărora li se asociază ipostaze ale unei naturi marcate de o lumină sau de o cromatică specială. Nu vezi, dar poți să simți că zânele au trecut pe acolo.

www.revistacultura.ro

Publicație editată de
Fundatia Culturală
Augustin Buzura

Președinte:

ANAMARIA MAIOR-BUZURA

Coordonator editorial:

ANA-MARIA VULPESCU

Art Design:

NICU ILIE

Machetare:

VIZUAL GRAFICANTE PUNCT RO

Manager de proiect:

CARMEN CORBU

Adresa:

**STRADA ION CREANGĂ, NR. 15-17,
SECTOR 5, BUCUREȘTI**

E-mail:

cultura.fcab@gmail.com

ISSN 2285 - 5629

ISSN-L 1584 - 2894

Această ediție utilizează fotografii realizate de echipa de redacție sau obținute prin bunăvoința colaboratorilor.

Alte imagini sunt preluate sub licență Creative Commons, cu indicarea sursei

Revista **CULTURA**

promovează diversitatea de opinii,
iar responsabilitatea afirmațiilor făcute
în cuprinsul ei aparține autorilor articolelor.

teme în dezbatere

100 de ani de modernitate percepții și reprezentări

IOANA CÎRLIG - PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

DOSAR REALIZAT DE CARMEN CORBU

De ce tip este și ce intensitate înregistrează relația românilor cu națiunea pe care ei o formează? Părerile sunt împărțite și asta conduce la un conflict pe axa stimei de sine a comunității. Stresul și confuzia conduc la raționalitate excesivă și la individualism. În 2009, potrivit unui studiu realizat de Mercury Research, românii erau înclinați să facă mai degrabă aprecieri negative la adresa lor (46%) decât să identifice asocieri cu însușirile pozitive (33%), iar cei care au adus în discuție reperatele care țin de identitatea națională, ca trăsături cu care se identifică, au fost în număr mic (6%).

În epoca globalizării, patriotismul și identitatea națională pot fi instrumente de integrare în circuitul global, dacă ele sunt utilizate în construcția unui avantaj competitiv. O atitudine patriotardă ne-ar împiedica să ne dovedim parteneri serioși în dialogul internațional, iar una autodefăimătoare ne-ar anula instrumentalizarea avantajelor competitive – afirma la un moment dat Daniel David, autorul lucrării „Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv experimentală”.

În sens larg, în afara paradigmei care operează cu conceptul de grupuri (grupuri sub-naționale, naționale și supra-naționale), auto-identificarea națională pare să fi rămas o dimensiune încă

deschisă discuției. Mai multe bule sociale înseamnă mai multe grade de acceptare a categoriilor, dar și mai multe valori date importanței fiecăreia. Iar bulele sunt de interese și de înțelegere. Probabil, cea mai simplă întrebare de la care se poate porni pentru a contura, totuși,

o imagine, ar putea fi: care este setul de atitudini și de sentimente pe care românii le au față de România? Ce aleg să declare, ce acțiuni fac în mod manifest, ce intenții dezvoltă, ce aprecieri construiesc, ce asocieri realizează ca răspuns la diferite chestionări? ■

100 de ani de națiune modernă

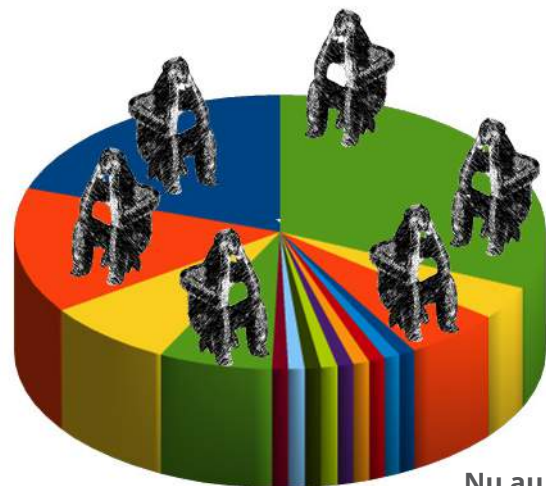
Primele trei poziții în definirea succesului național

Un studiu efectuat în 2017 a pus intervievaților o întrebare legată de cea mai importantă realizare a ultimului secol în societatea românească. O treime dintre respondenți au dovedit că o astfel de evaluare nu se afla printre preocupările lor, alegând varianta „nu știu”. Dintre cei care au răspuns, procentul cel mai mare s-a referit la „Revoluția din 1989”, urmat de cel care a indicat „Unirea de la 1918” și de cel pentru care cel mai important moment a fost „Aderarea la Uniunea Europeană”. Fiind o întrebare deschisă, studiul a reținut 16 poziții pentru răspunsurile obținute. Printre acestea, se află indicarea de către 7% dintre participanți a „regimului comunist” ca fiind unul dintre succese și varianta „nu au existat realizări” dată de 4% dintre cei chestionați. Distribuția acestor răspunsuri pe categorii socio-demografice indică faptul că femeile au fost cel mai puțin dispuse să identifice astfel de momente de succes, în timp ce bărbații au preferat în proporție mai ridicată să se refere la Marea Unire și la regimul comunist.

Dacă vă gândiți la ultimii 100 de ani din istoria României, care credeți că este cea mai mare realizare a țării?

Îșierea de sub comunism / Revoluția din 1989	20%
Marea Unire	15%
Aderarea la Uniunea Europeană	8%
Regimul comunist	7%

Nu știu / Nu răspund
32%

Libertatea,
Aderarea la NATO,
Achitarea datoriei externe,
Pacea,
Alta...

Nu au existat realizări
4%

Date din studiul „România magică. Mituri și aspirații ale românilor”, realizat de IRES, în perioada 6-13 iulie 2018, pe un eșantion de 1.291 de persoane, reprezentativ pentru populația

adultă din România. Eroarea maximă tolerată: ±2,7%. (România magică. Visuri și aspirații ale românilor - <http://revistasinteza.ro/studiu-ires-visuri-si-fantasme-mioritice/>)

IOANA CÎRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

Cele mai recunoscute eșecuri

La capitolul eșecuri, studiul a relevat o gamă mai extinsă de variante de răspuns decât în cazul succeselor. Leadershipul din ultimii 27 de ani („conducerea de după 1989” și „conducerea actuală”) întrunește cel mai mare procentaj, urmat de „căderea comunismului”, de „era comunistă” și de „perioada post-comunistă”. Mai mult de o treime dintre cei intervievați au preferat să nu indice un eșec la care s-ar putea gândi. Reține atenția și nivelul apropiat al cotelor din jurul percepției asupra perioadei comuniste: în timp ce 7% dintre respondenți cred că această perioadă a fost cel mai mare eșec al ultimilor 100 de ani de istorie, alți 10% consideră tocmai căderea

comunismului ca fiind cel mai mare eșec. Pe aceeași listă a eșecurilor, cu procente de 1% din răspunsuri, se află variante de tipul „intrarea și activitatea în Al Doilea Război Mondial”, „neintrarea în Spațiul Schengen” și „lipsa unității în țară”.

Dacă vă gândiți la ultimii 100 de ani din istoria României, care credeți că este cel mai mare eșec al țării?

Revoluția din 1989 / Căderea comunismului	10%
Liderii / conducerea de după 1990	8%
Era comunistă	7%
Conducerea actuală	5%
Perioada post-comunistă (1990 - 2017)	4%

Date din studiul „România magică. Mituri și aspirații ale românilor”, realizat de IRES, în perioada 6-13 iulie 2018, pe un eșantion de 1.291 de persoane, reprezentativ pentru populația

adultă din România. Eroarea maximă tolerată: $\pm 2,7\%$.
(România magică. Visuri și aspirații ale românilor - <http://revistasinteza.ro/studiu-ires-visuri-si-fantasme-mioritice/>)

Românii și identitatea națională

Studiul efectuat anual sub titlul „Barometrul de Consum Cultural” a propus, în 2017, cercetarea felului în care este definită, în percepția publică, identitatea națională și evaluarea sentimentului de mândrie națională.

Auto-definirea identitară

În ceea ce privește definirea identității naționale, datele obținute de studiu arată că apartenența la o națiune, vorbirea aceleiași limbi, împărțirea unui teritoriu, împărtășirea unor credințe religioase și apartenența la un grup etnic sunt considerate „foarte importante” și „importante” de peste două treimi dintre respondenți. O ierarhizare a adeziunii față de cele cinci dimensiuni arată că cel mai bine se poziționează definiția „oameni care aparțin aceleiași națiuni”, urmată de „oameni care vorbesc aceeași limbă” și de „oameni care locuiesc în același teritoriu”. Devansate se dovedesc definițiile „oameni care au aceleași credințe religioase” și „oameni care aparțin aceluiași grup etnic”. Variabilele socio-demografice (mediu de rezidență, gen, vârstă, studii) influențează distribuția importanței acordată componentelor identitare, aceasta, de exemplu, evoluând proporțional cu vârsta și invers proporțional cu nivelul studiilor.

(Definirea subiectivă a identității naționale [Cât de importante sunt pentru dumneavoastră următoarele aspecte pentru a fi „un adevărat român?” – eșantion național, 2017], BAROMETRUL DE CONSUM CULTURAL 2017. CULTURA ÎN PRAGUL CENTENARULUI MARII UNIRI: IDENTITATE, PATRIMONIU ȘI PRACTICI CULTURALE, INCF, <http://www.culturadata.ro>)

Definirea subiectivă a identității naționale

O subtemă a acestei direcții de cercetare a constituit-o identificarea caracteristicilor identitare pe care respondenții le consideră importante pentru a fi „un adevărat român”. Caracteristica cel mai des indicată de respondenți a fost „să respecti legile și instituțiile României”, urmată de „să știi să vorbești limba română”. La polul opus se situează „să fi trăit aproape toată viața în România” și „să fii creștin-ortodox”.

Cât de importante sunt pentru dumneavoastră următoarele aspecte pentru a fi „un adevărat român”?

Să respecti legile și instituțiile României

Important și Foarte important	Nu prea important și deloc important
95%	5%

Să știi să vorbești limba română

Important și Foarte important	Nu prea important și deloc important
93%	7%

Să te simți român

Important și Foarte important	Nu prea important și deloc important
91%	9%

Să ai cetățenie română

Important și Foarte important	Nu prea important și deloc important
86%	14%

Să ai origini românești

Important și Foarte important	Nu prea important și deloc important
84%	16%

Să te fi născut în România

Important și Foarte important	Nu prea important și deloc important
82%	18%

Să fi trăit aproape toată viața în România

Important și Foarte important	Nu prea important și deloc important
70%	30%

Să fii creștin-ortodox

Important și Foarte important	Nu prea important și deloc important
69%	31%

IOANA CÎRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

Mândria de a fi român

Pentru evaluarea conținutului mândriei naționale, Barometrul de Consum Cultural a propus o listă de 6 afirmații asupra cărora intervievații și-au precizat gradul de acord.

Procentul cel mai mare de adeziune l-a obținut afirmația privind mândria determinată de performanțele obținute de sportivi români în competiții internaționale. Cel mai mic grad de acord l-a obținut afirmația legată de lumea care ar fi un loc mai bun dacă oamenii ar

fi toți ca românii. Față de rezultatele obținute la nivel național, datele înregistrate în chestionarele aplicate în București, relevă o singură diferență notabilă: acordul exprimat în legătură cu afirmația „Există lucruri care mă fac să îmi fie rușine de România” crește de la 58%, valoarea la nivel național, la 70%.

(Sentimente de mândrie națională [Sunteți mai degrabă de acord sau în dezacord cu următoarele afirmații? – eșantion național, 2017], BAROMETRUL DE CONSUM CULTURAL 2017. CULTURA ÎN PRAGUL CENTENARULUI MARIU UNIRI: IDENTITATE, PATRIMONIU ȘI PRACTICI CULTURALE, INCF, <http://www.culturadata.ro>)

Sunteți mai degrabă de acord sau în dezacord cu următoarele afirmații?

Când țara mea obține rezultate sportive internaționale mă simt mândru să fiu român

Acord total sau parțial	Dezacord total sau parțial
95%	30%

Prefer să fiu cetățean al României, decât cetățean al oricărei alte țări

Acord total sau parțial	Dezacord total sau parțial
74%	26%

Există lucruri care mă fac să îmi fie rușine de România

Acord total sau parțial	Dezacord total sau parțial
58%	42%

Din punct de vedere cultural, România este o țară peste majoritatea celorlalte țări din Uniunea Europeană

Acord total sau parțial	Dezacord total sau parțial
48%	52%

Lumea ar fi un loc mai bun dacă oamenii din alte țări ar fi ca românii

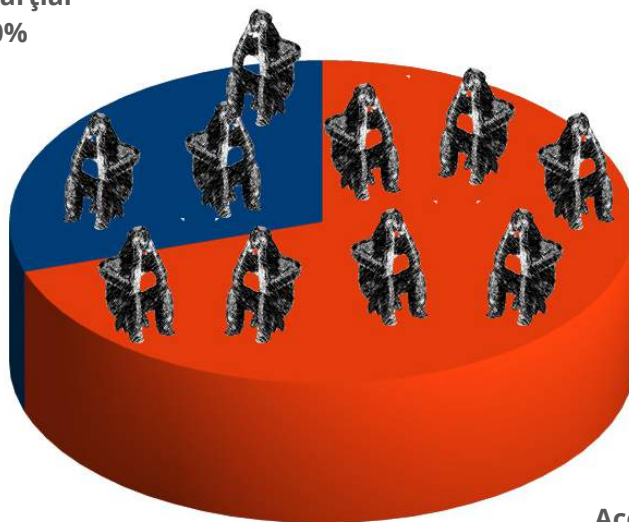
Acord total sau parțial	Dezacord total sau parțial
44%	56%

(Sentimente de mândrie națională [Sunteți mai degrabă de acord sau în dezacord cu următoarele afirmații? – eșantion național, 2017], BAROMETRUL DE CONSUM CULTURAL 2017. CULTURA ÎN PRAGUL CENTENARULUI MARI UNIRI: IDENTITATE, PATRIMONIUL ȘI PRACTICI CULTURALE, INCF, <http://www.culturadata.ro>)

(Sentimente de mândrie națională [Sunteți mai degrabă de acord sau în dezacord cu următoarele afirmații? – eșantion București, 2017], BAROMETRUL DE CONSUM CULTURAL 2017. CULTURA ÎN PRAGUL CENTENARULUI MARI UNIRI: IDENTITATE, PATRIMONIUL ȘI PRACTICI CULTURALE, INCF, <http://www.culturadata.ro>)

Există lucruri care mă fac să îmi fie rușine de România

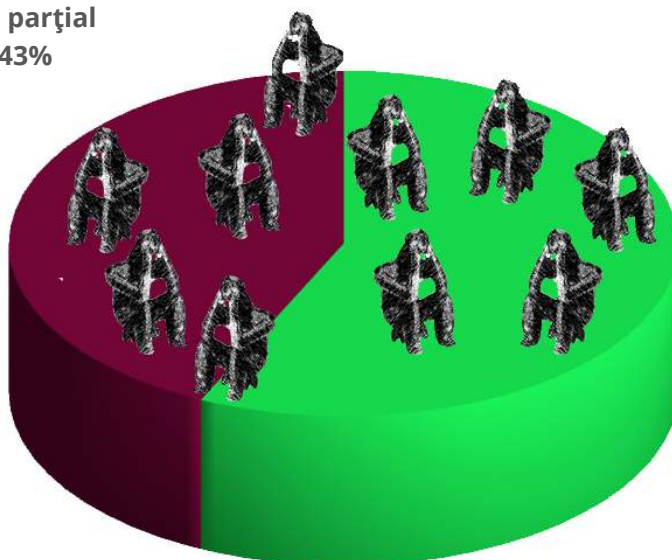
Dezacord total sau parțial
30%

Acord total sau parțial
70%

Lumea ar fi un loc mai bun dacă oamenii din alte țări ar fi ca românii

Acord total sau parțial
43%

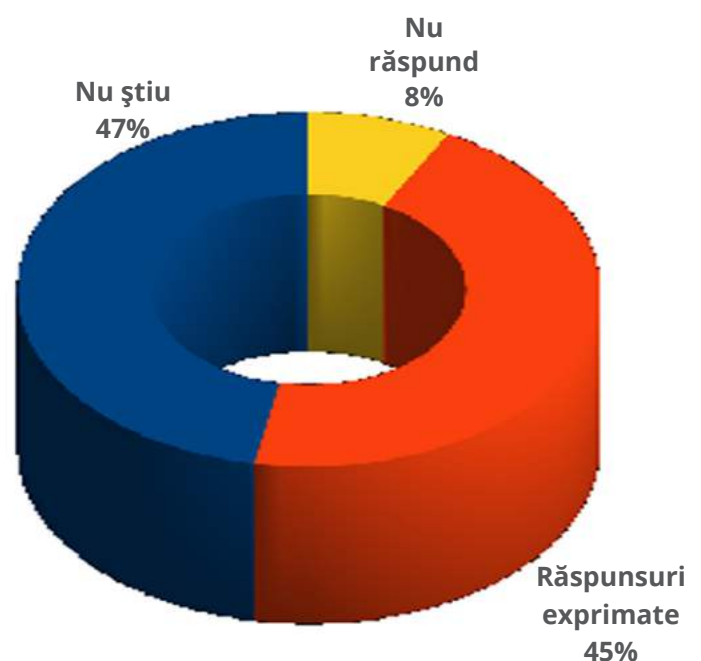
Dezacord total sau parțial
57%

IOANA CÎRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

Sărbătoarea Centenarului Asocieri și determinări

Cu un an înainte de sărbătorirea a 100 de ani de la Marea Unire, cercetarea asupra semnificației pe care românii o acordă momentului aniversar înregistrează un număr mare de non-răspunsuri: peste jumătate dintre participanții la studiul realizat de INCFC au ales să răspundă cu „nu știu” și „nu răspund”. Aceste rezultate i-au determinat pe autorii cercetării să concluzioneze că „pentru un segment important din populație nu există o reprezentare concretă a Centenarului Marii Uniri”.

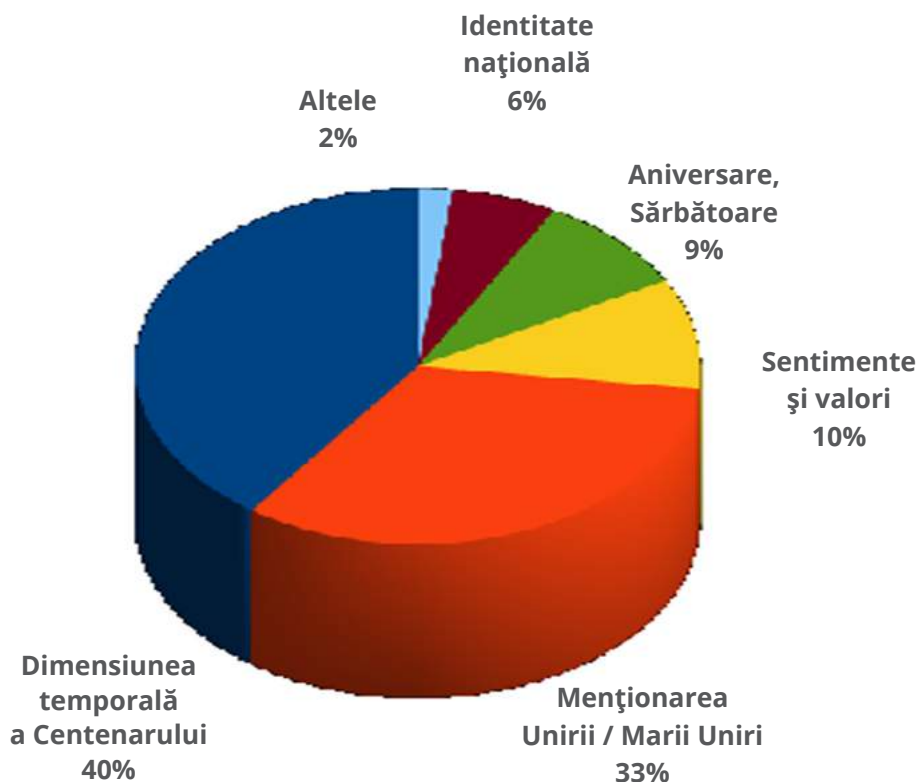

IOANA CÎRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

Românii și simbolurile conexe Centenarului

Reprezentarea Centenarului în procentul de 47% de răspunsuri exprimate din totalul de chestionări (excluzându-i pe cei peste jumătate dintre intervievați care nu au știut/dorit să răspundă) indică asocieri legate în special de dimensiunea temporală, urmată de cea istorică și – la polul opus al incidenței asocierilor – de o dimensiune care vizează sentimente și valori și de identitatea națională.

(Raportarea față de Centenarul Marii Uniri [Distribuția răspunsurilor exprimate – Procente cumulate – eșantion național, 2017], BAROMETRUL DE CONSUM CULTURAL 2017. CULTURĂ ÎN PRAGUL CENTENARULUI MARI UNIRI: IDENTITATE, PATRIMONIU ȘI PRACTICI CULTURALE, INCF, <http://www.culturadata.ro>)

Despre narațiune și proiect

Românii nu sunt foarte interesați de măsuri privind reafirmarea identității naționale. Doar 1% dintre cei care au fost solicitați, prin întrebare deschisă, să enumere priorități ale guvernării au indicat ca prioritate „Coeziunea românilor/ Stimularea patriotismului/ Reafirmarea identității naționale”*. În ceea ce privește interesul categoriilor de public din România pentru evenimentele festive dedicate Centenarului, studiile realizate au arătat că acest interes este moderat. Astfel, s-a înregistrat o distribuție aproape simetrică între respondenții care s-au decarat „în foarte mare măsură” și „în mare măsură” dornici să participe la astfel de evenimente și cei care au afirmat că doresc acest lucru „în foarte mică măsură” și „în mică măsură”**. Echipa de cercetare de la Institutul Național de Cercetare și Formare Culturală notează că, în timp ce în alte părți ale lumii există o participare semnificativă la astfel de manifestări cu caracter sărbătoresc, românii nu manifestă un interes similar pentru ele. Potrivit specialiștilor, acest tip de evenimente „reprezintă mecanisme prin care națiunile își definesc identitatea temporală,

”

Ce fel de identitate va trebui să întărească ceremoniile comemorative? Sau ar fi mai profitabilă „resetarea” identității naționale, acomodarea ei la noile condiții istorice? (...) Centenarul trebuie să îi încurajeze pe români să rămână așa cum sunt, sau ar trebui să-i îndemne să se schimbe, să-i încurajeze să accepte schimbarea și să le indice lucrurile pe care ar trebui să le schimbe, cu care nu pot avea succes în secolul XXI? (Dumitru Borțun, George Matu, „Identitate națională și evenimente comemorative dedicate Centenarului Marii Uniri” ***)

“

prin rememorarea trecutului și prin construirea unui sentiment de apartenență”. În continuarea concluziilor, ei aduc în discuție îngrijorarea cu privire la „identitatea temporală a românilor, la capacitatea lor de a se simți actori ai unei narațiuni care vine din trecut și care trebuie să se prelungească în viitor”.

*cf. http://cursdeguvernare.ro/wp-content/uploads/2017/12/IRES_BILANTUL-ANULUI-POLITIC-2017_RAPORT-DE-CERCETARE.pdf (cf. http://cursdeguvernare.ro/wp-content/uploads/2017/12/IRES_BILANTUL-ANULUI-POLITIC-2017_RAPORT-DE-CERCETARE.pdf)

** ***cf. Interesul pentru participarea la evenimentele culturale dedicate Centenarului Marii Uniri – eșantion național, 2017, BAROMETRUL DE CONSUM CULTURAL 2017. CULTURA ÎN PRAGUL CENTENARULUI MARIU UNIRI: IDENTITATE, PATRIMONIU ȘI PRACTICI CULTURALE, INCF, <http://www.culturadata.ro>

IOANA CÎRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

IOANA CÎRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

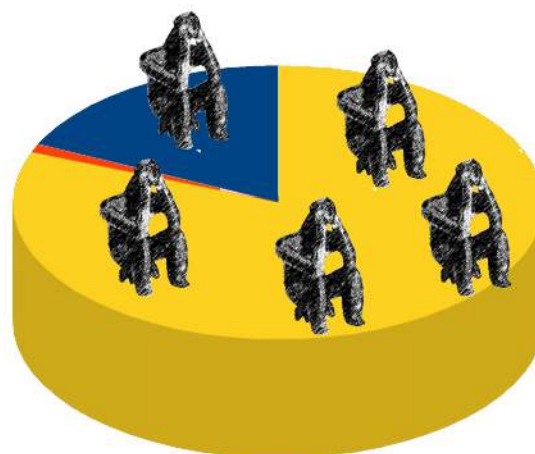
Despre plecări, fără motive

Visul de a pleca din România poate fi separat de ideea plecării de nevoie, cea în căutarea unui standard mai ridicat al calității vieții.

Aproape o cincime dintre participanții la un studiu realizat de IRES în vara anului 2018 ar alege să se mute din România, chiar și în situația în care ar avea sume mari de bani care să le permită să facă ceea ce își doresc. Preferințele exprimate de aceștia în ceea ce privește țara în care ar dori să se mute nu reprezintă spații exotice, ci țări europene ca – în ordinea indicată – Germania, Marea Britanie și Spania. Cei mai predispuși să se mute din România sunt respondenții de sex masculin, cei cu vârsta între 30 și 50 de ani și cei cu studii superioare.

Date din studiul „România magică. Mituri și aspirații ale românilor”, realizat de IRES, în perioada 6-13 iulie 2018, pe un eșantion de 1.291 de persoane, reprezentativ pentru popu-

Aș rămâne aici	80%
M-aș muta din România	20%
Nu știu / Nu răspund	1%

lația adultă din România. Eroarea maximă tolerată: ±2,7%. (România magică. Visuri și aspirații ale românilor - <http://revistasinteza.ro/studiu-ires-visuri-si-fantasme-mioritice/>)

Țara binecuvântată

Aproape trei sferturi dintre respondenți cred că România este un teritoriu binecuvântat, o „grădină a Maicii Domnului”. Cei mai mulți dintre cei care și-au afirmat această convingere sunt persoane peste 65 de ani, persoane cu studii elementare și rezidenți în mediul rural.

Pelerinajele, moaștele sfinte și icoanele care fac minuni sunt prezente în mentalul colectiv românesc. Aproape o treime dintre cei care au avut de răspuns la întrebări pe

Date din studiul „România magică. Mituri și aspirații ale românilor”, realizat de IRES, în perioada 6-13 iulie 2018, pe un eșantion de 1.291 de persoane, reprezentativ pentru popu-

Credeți că există icoane făcătoare de minuni?

Nu, nu există	Da, există	Nu știu
53%	42%	5%

Ați vizitat vreodată o icoană făcătoare de minuni?

Nu, niciodată	Da, o dată	Da, de mai multe ori
74%	12%	14%

marginea acestor teme au practicat cel puțin o dată pelerinajul la moaștele unui sfânt. Mai mult de jumătate dintre respondenți cred că există icoane făcătoare de minuni, iar un sfert dintre ei au fost să vadă astfel de icoane.

lația adultă din România. Eroarea maximă tolerată: ±2,7%. (România magică. Visuri și aspirații ale românilor - <http://revistasinteza.ro/studiu-ires-visuri-si-fantasme-mioritice/>)

IOANA CÍRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZÂNE”

[14] cultură & societate

fabricile de cultură

Văd probleme, imaginează soluții, elaborează proiecte, caută finanțări, construiesc echipe, gestionează bugete. Când toate s-au terminat cu bine, încep munca. Ei sunt independenții.

Ioana Cîrlig - Zâne

Un proiect al Centrului de Fotografie documentară

Fotograf independent, Ioana Cîrlig lucrează la proiecte de fotografie documentară pe termen lung. S-a remarcat cu "Post-industrial Stories", un proiect realizat în comun cu Marin Raica. Prin serii de fotografii realizate în zone din România prinse în fenomenul de decădere demografică, economică, socială și culturală, cei doi artiști au desfășurat o cercetare artistică a unor realități comune orașelor industriale ale secolului douăzeci: fabrici transformate în ruine, oameni forțați să se mute sau să accepte declinul. A rezultat un proiect de investigare a fenomenului „shrinking cities”, prin conturarea unor mici apocalipse asumate cu naturalețe, fără militantism social, iar "Post-industrial Stories" a fost inclus de Muzeul Național de Artă Contemporană al României într-o expoziție dedicată fenomenului de transformare structurală a fostelor orașe industriale.

Proiectul „Zâne” a fost realizat de Ioana Cîrlig în urma unei cercetări a comunităților izolate din

România: „Am plecat după Zâne în 2015. Le căutăm în sate izolate și în spații misterioase în care natura nu a fost încă supusă de om, în comunități în care superstițiile și obiceiurile tradiționale ordonează încă viața dincolo de clișee folclorice.”

Ca proiect de fotografie documentară, tip de fotografie care se bazează situații reale, în care autorul nu intervine altfel decât prin selecție și prin viziunea asupra felului în care fotografiază, seria "Zâne" urmărește îndeaproape, dar destul de incluziv, definiția de dicționar a creaturilor mitologice din folclorul românesc: sunt de regulă ipostaze feminine, cărora li se asociază ipostaze ale unei naturi marcate de o lumină sau de o cromatică specială. Nu vezi, dar poți să simți că zânele au trecut pe acolo. „Căutăm să surprindem esența legăturii dintre oameni și mediul natural în care trăiesc, care adesea este marcată de credința profundă că totul este viu.” este statementul demersului artistic.

O investigație a ceea ce ne-am obișnuit să numim „România profundă” îl poate plasa pe artist între limitele – amândouă riscante – ale idilicului și ale senzaționalului. Ioana Cîrlig direcționează însă interpretarea: "Zânele sunt volatile și schimbătoare. Sunt, într-o proporție magică, umbră și lumină. Se mișcă nevăzute prin aer și lasă în urmă doar o impresie. Nu le vezi, dar pur și simplu știi, sau simți, că au trecut pe-acolo. Zânele sunt o stare de grație."

(Centrul de Fotografie Documentară - <https://cdfd.ro/>)

Proiectul „Zâne” a fost co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Democratizarea vizibilului

MARIA CHIOREAN

Trăiesc de patru ani într-o autorulotă, călătoresc prin țară și prin lume, scriu și fotografiez personaje ale căror povești și traume pot declanșa nenumărate dezbateri pe tematici sociale. *Acasă, pe drum* este cronica aventurii artistice și umane a Elenei Stancu și a lui Cosmin Bumbuș, un grupaj de investigații esențiale în privința crizelor autohtone: de la sărăcie la violență, de la dizolvarea tradițiilor la dezumanizarea prin prejudecată. Însă faptul că proiectul lor pornește nu dintr-o ambiție supraumană de a vindeca prompt societatea, ci din nevoia de a cunoaște și a înțelege, din capacitatea de a accepta vulnerabilitatea dezrădăcinatului ca obișnuință și identitate constituie premisa unor texte a căror calitate principală e luciditatea.

Volumul pleacă, fără să o afirme sentențios, de la ideea adevărului ca miză jurnalistică. Filonul etic ce străbate proza Elenei Stancu rămâne în subterană tocmai fiindcă proiectul nu se dorește a fi un exercițiu exemplar, ci o instrumentalizare a vizibilității media în favoarea celor mai vulnerabile și demonizate categorii sociale din România. Spunând tranșant povești la limita tragicului despre marginalii care populează folclorul urban și ficțiunile fundamentaliste, dar care sunt, altfel, siluete ambigue ale imaginarului contemporan, investigațiile Teleleu aplică „democratizarea vizibilului”, teoretizată de Walter Benjamin, în contra convingerii răspândite în mediile culturale românești, conform căreia cauza emancipării

occidentale justifică sacrificarea needucaților, a asistaților sociali, a minorităților neasimilate, a celor doborâți de inegalitate.

Textele strânse în volum traversează contexte bine individualizate: pentru început, pitorescul călătoriilor exotice, care vorbesc despre alți călători ce au abandonat robotizarea urbană și despre personajele excentrice din satele uitate ale Greciei și Cubei; printre aceste memorii de călătorie, se găsesc însă investigațiile despre penitenciarele românești, despre violența domestică sau conul de umbră în care sunt aruncate persoanele cu dizabilități, despre comunități izolate, aflate în dezagregare culturală din cauza presiunii capitaliste. Tocmai protagoniștii acestor povești deconcertante fac din lectură un proces incomod – ele se consumă, tăcute, în paralel cu viața boemă a orașelor tehnologizate. Călătoriile Teleleu reprezintă, de fapt, o breșă între lumi autosuficiente.

Textul nu este însă un simplu model de obiectivitate. Este și o deconstrucție a oricărui stereotip, o privire străină de prejudecăți. Nu prin corectitudine politică sau discurs stângist, nu prin limbaj neutru sau perspectivă științifică, detașată. Dimpotrivă, jurnaliștii participă în mod concret, asumat și neostentativ la viețile pe care le vor evoca aproape naturalist. Elena Stancu nu își tratează *subiectele* drept cazuri particulare de arhivat, exemple care să illustreze o teorie preexistentă. Cei deveniți personaje rămân individualități captate cu onestitate, care nu își pierd originalitatea, vitalitatea sau demnitatea odată ajunși figuri în narațiune. Nu sunt niciodată judecați, ironizați sau tratați cu superioritatea absurdă a celui care nu înțelege mecanismele unei comunități pe care

Elena Stancu,
Cosmin Bumbuț,
*Acasă, pe drum:
4 ani teleleu,*
Editura Humanitas,
București,
2017

” Cei deveniți personaje rămân individualități captate cu onestitate, care nu își pierd originalitatea, vitalitatea sau demnitatea, odată ajunși figuri în narațiune. ”

”

nu a cunoscut-o organic. De fapt, textele Elenei Stancu impresionează mai degrabă prin evitarea suprasaturației emoționale: lipsesc nuanțele teziste, încercările condescendente de a găsi soluții ideale pentru probleme complexe, cinismul, dar și melodramaticul. Nu intervine niciodată polarizarea – noi, observatori, voi, disecați în imagine și reportaj; cei educați și competenți, occidentali și moderni în opoziție cu neajutorații. De aceea, scriitura anulează raporturile de putere, făcând loc unui soi de libertate: pe de o parte, libertatea celui care trăiește împreună cu ceilalți, nu doar lângă ei; dar și libertatea scriitorului nestingherit de convenții, demonstrații, pretenții de ficționalizare sau perfecțiune formală. Fiecare poveste are dinamică proprie, fluiditate, imaginar puternic. Fiindcă forța textului nu stă, aici, în construcție, ci în conservarea intensității pe care o poate avea doar interacțiunea nemijlocită; în calibrarea unei atmosfere rarefiate, prin care se ajunge în fața personajului, în dialog cu realitatea necosmetizată. Înțelegerea fiecărui fenomen și prezentarea lui din multiple puncte de vedere derivă din analiza socială, istorică, antropologică, dar mai ales din disponibilitatea de a asculta cu atenție constantă explicațiile celor care își narează biografia.

În final, reportajele Teleleu vorbesc despre bucuria improbabilă a exclușilor, îmbălânzind mizantropia. Despre o frumusețe deloc edulcorată, din moment ce provine din brutalitate și neputință. Chiar

indignarea care vine în întâmpinarea unor astfel de povești e un indicator al permanentei capacități umane de a se împotrivi răului și, totodată, banalizării suferinței. Iar fotografiile lui Cosmin Bumbuț surprind întruchipări diverse ale aceluiași adevăr: demnitatea umană și vocația fericirii sunt universale, dar pot fi strivite de circumstanțe - privirea femeii ce va fi ucisă în bătaie într-o comunitate indiferentă este amorțită de durere, dar și plină de candoare.

Stilul Elenei Stancu ar putea fi discutat îndelung, căci își ia forța din îmbinarea clarității jurnalistice cu impactul cuvintelor alese atent, al frazelor rupte strategic, al discursului franc, în care ironia tăioasă nu e artificiu retoric, ci consecință a conținutului: „eu am fost educată, la fel ca cei despre care scriu acum, cu palme, curele și urecheli, până când m-au făcut om (...) și am plecat teleleu ca să scriu despre cicatricile pe care le lasă educația cu bătaia.”

Un alt registru, care să insiste pe transformarea faptelor reale în literatură, cu prețul distorsionării sau al exagerării, ar fi fost o formă de exploatare nedemnă a suferinței care încă înghite vieți mărunte. Oricum, Elena Stancu rămâne o povestitoare remarcabilă și neafectată. Distanța pusă între natura realității documentate și stilul direct, lipsit de eufemisme de orice fel este o garanție a transparenței. ■

Un conflict aproape ibsenian Apollo 111, „Tatăl meu, preotul”

CRISTINA RUSIECKI

Temă din inima actualității, realism și umor, relații și identități bine definite, actorie de calitate.

Binele, virtutea, iubirea necondiționată față de aproape... Categoriile pe care Biserica, indiferent de ordin, le-a monopolizat, arogându-și rolul de garant al moralei în orice societate. A dăscălit, a investigat, în vremuri aspre, chiar a judecat și condamnat muritorii de rând. Din

credință! Uneori, și din interes. Din credința slujitorilor ei și mai ales a aceluia care o investesc cu toată încrederea, garantându-le, implicit, puterea de a influența. Cine sunt campionii absoluți ai Binelui și ai moralei, dacă nu preoții? O parte importantă a populației noastre consideră că apanajul virtuților și al corectitudinii morale este reprezentat de slujitorii BOR. Despre interacțiunea societății cu îndrumătorii ei drept-ortodocși vorbește noua premieră de la Apollo 111, „Tatăl meu, preotul” de Gabriel Sandu, în regia Elenei Morar. Nimic mai potrivit pentru vremurile noastre decât o temă pliată pe actualitate, pe dezbateră în

jurul Coaliției pentru familie, susținută de BOR, cu arsenalul ei de tehnici, dintre care unele la limita moralității. Era imposibil ca un asemenea subiect, afundat în spiritul nostru românesc, să nu iasă bine garnisit cu umor, deși, în decursul celor două reprezentații văzute, ponderea acestuia a fost diferită.

Un preot și preoteasa lui vin să-și mute fiul acasă, „în curul țării”, după propria lui expresie, după ce acesta și-a terminat studiile la București. Și, dacă tot ajung în Capitală, trec să depună și listele cu semnăturile pentru campania de revizuire a Constituției împotriva minorităților sexuale. Au muncit, le-au strâns după slujbă, afară, în curtea bisericii, de la sătenii convinși de dreptatea propovăduită de Prea Sfinția Sa și acum, după ce au încasat onorariul, cum va reieși într-o scenă ulterioară, vor să-și mulțumească șefii. Textul lui Gabriel Sandu rezumă o serie de trăsături definitorii ale societății, de la micile matrapazlâcuri – lista cu fiul care semnase deja, fără să știe –, la omniprezentul nepotism.

Regizoarea Elena Morar alege discreția și măsura în toate. Nimic nu este schematic, nici

un personaj nu este fie alb, fie negru, nici o situație nu cade în sosul parodiei groase. Elena Morar se folosește de tehnici fine, punctând din când în când, prin accente eficiente și bine alese, ca mixarea actorilor cu publicul în prima parte, pe tot drumul cu mașina sau ca agitația crucilor pe parbriz, construită inteligent de video-ul semnat de Ana Cârlan. Pariul câștigat al regizoarei stă în realism, relații bine construite, credibilitate și în echilibrul pe care îl imprimă jocului actoricesc, fără excepție.

Preotul intenționează să-și convingă fiul să facă Seminarul, asigurându-i astfel succesiunea în biserica din sat, la fel cum făcuse și tatăl său cu el. Pentru aceasta, trebuie să readucă în atenția enoriașilor calitățile băiatului. Foarte bună scena cu predica pe care preotul o începe cu slujul în fața autorităților, a primarului, vice-primarului, Prea Fericitului etc.! Carența de demnitate începe chiar de la modelele noastre, printre care un loc de cinste îl ocupă fețele bisericesti. Este vorba de aceeași tagmă despre care se spunea în comunism că divulga Securității confesiunile auzite la spovedanie, aceeași care azi, în schimbul diferitelor foloase, manipulează drept-credințioșii prin imagini, cuvinte, chiar înscrisuri

pe icoane, să voteze vechii nomenclaturiști sau copiii lor.

După ce se răcorește cu jumătate de sticlă de vin, odată pornit la drum, tatăl dă cu mașina peste un om și, îndrumat deopotrivă de soție și de fiu, gonește mai departe, fără să sune la 112. Dar, pentru enoriași, charisma preotului se va dovedi mai convingătoare decât omorul, fuga de la locul accidentului și condamnarea la cinci ani, timp în care îl vor vizita cu regularitate. Conflictul este aproape ibsenian, căci preotul lui Valeriu Andriuță nu pare nicidecum un ticălos, ci mai degrabă un tip echilibrat în cântărirea oamenilor și a situațiilor, obligat de sistem la mici sau mai mari concesii, cu dragoste față de familie și cu dorința reală de a înțelege tribulațiile fiului. Actorul imprimă o doză consistentă de verosimil, fără a cădea în extreme sau în caricatură facilă. Ambivalența lui – cât se poate de justificată, de altfel – se manifestă în jurul personajului cu care își găsește băiatul, un tânăr rom crescut la Centrul de Plasament, pe care familia va fi nevoită să-l ia acasă pentru a nu devoala fapta. Marea ipocrizie a societății noastre se compune din suma

milioanelor de mici ipocrizii individuale. Simplită la minte, dar cu atât mai inimos, îndrăgostit de fiul preotului, tânărul rămâne singurul care își păstrează simțul moral intact. În rolul lui Bostan, Vlad Nemeș evoluează de la timiditate și privirea nesigură și precaută de la început la suferința în fața răcelii iubitelui, dublată de fidelitatea de neclintit față de cel pe punctul de a-l părăsi. Simplitatea lui Bostan se asociază cu onestitate limpede, lipsită de dubiile, enigmatice și ocolișurile minților evolute. Vlad Nemeș își colorează personajul în nuanțele căldurii și ale omeniei. Ambiguitatea în legătură cu sfârșitul lui Bostan, după ce preotul „va scăpa” de el, dar mai ales evoluția actorului se numără printre certele atuuri ale spectacolului.

Printre icoanele fluorescente și micile obiecte care dau atmosfera bisericească (scenografia Alexandra Panaite), fiul este scindat între tentativa, născută dintr-o credință autentică, de a deveni slujitorul lui Dumnezeu și culpa de a fi gay, cu alte cuvinte, în afara preceptelor Bisericii. Poate conflictul interior nu cunoaște dezvoltarea pe care ar fi meritat-o, având în vedere că băiatul se află la vârsta nehotărârii și a impulsurilor

contradictorii. Dar Andrei Sabău, o surpriză plăcută, cu voce, dicție și prezență de scenă bune (în așteptarea unei palete mai largi de nuanțe, care sigur se vor înmulți cu fiecare rol), construiește un personaj plin de luciditate și stăpânire de sine. Conflictul său se grevează și pe amestecul dintre datoria și compasiunea pentru fostul iubit, slab, omenos și încă foarte îndrăgostit de el, și interesul scăzut pe care acesta i-l mai trezește. Din nou, nimic nu este alb și negru. Obligat, la rândul lui, să strângă semnături pentru coaliție, fiul se vede împărțit între repulsie, propria identitate sexuală și datoria față de tată. Dar onestitatea va învinge. Clarificările vin în urma dezbaterei interioare, căci, dacă inițial fiul își apără tatăl, pe măsură ce tensiunile dintre ei se înăspresc, va alege adevărul și-l va denunța. În schimb, relația cu mama este mult mai caldă. Cu față mobilă și privire intensă, cu o suită întregă de mici gesturi și cu o expresivitate particulară, Mihaela Teleoacă strălucește în baletul medierii între soț și fiu. Cu siguranță, spectacolul nu ar fi fost atât de colorat și de agreabil fără suita de roluri excelent interpretate de Bogdan Nechifor, actor ce găsește pentru fiecare personaj amănuntul care să-l personalizeze sau să-l parodieze (reporterul de la emisiunea religioasă, cu vocea făcut blândă, este absolut delicios). O demonstrație de tehnică și de talent. ■

Apollo 111

„Tatăl meu, preotul”

de Gabriel Sandu

Regia: Elena Morar

Scenografia: Alexandra Panaite

Video: Ana Cârlan

Distribuția: Andrei Sabău,

Valeriu Andriuță,

Mihaela Teleoacă,

Vlad Nemeș,

Bogdan Nechifor

Fotografiile de Adi Bulboacă

lumea sub lupă

Logica de piață și roșia de luptă

GINA STOICIU

Ne imaginăm o piață cu tarabe, fructe și legume. Ne-o imaginăm ca pe o sărbătoare a simțurilor: culori picturale, gusturi și mirosuri alese, strigăte imbiitoare. Dar nu despre această piață vorbim aici. Vorbim aici despre logica de piață, logica cererii și a ofertei. Există o piață a medicamentelor, o piață a turismului, o piață muzicală, o piață culturală, o piață imobiliară. Logica de piață este peste tot. Iată o imagine reală și simbolică, deopotrivă, a cererii și a ofertei. Acum câțiva ani, un camion plin cu roșii a părăsit Olanda pentru a livra marfa în Spania. În același timp, un alt camion plin cu roșii pleca din Spania ca să livreze roșii în Olanda. Cele două camioane s-au ciocnit pe o autostradă franceză. Fiecare plecase la drum pentru a cuceri partea lui din piață.

Societățile noastre sunt organizate în funcție de reguli economice care contravin bunului simț. Pentru logica de piață totul se poate vinde, totul se poate cumpăra. În romanul Grefa sacră, scriitorul francez Alexis Legayet ne propune o alegorie literară, imaginată undeva în țările Africii. Suntem în anul 2029 și lumea suferă de

pe urma « mași-numerării ». Șomajul și mizeria au explodat, inegalitățile sociale de asemenea. Și iată că președintele Senegalului a găsit soluția economică pentru țara sa, legalizarea vânzării de organe. În centrul atenției « donației » de organe se află bijuteria râvnită de barbații bogați. La instigația venită din partea lui Jacques Botswana, președintele impostor al Senegalului, bărbații bine dotați sexual din Dakar sunt invitați să-și vândă penisul unor străini mai puțin dotați fizic, dar bine dotați financiar. Un bisturiu și, hop, bărbații din Dakar pot deveni bogați. Ce mai contează fizionomia, când ai bani în buzunar? Fiecare vinde ce are, ca să obțină ce dorește.

Ar fi o eroare să credem că logica de piață este strict economică; relațiile între oameni sunt modificate de logica de piață. Putem evoca aici și filmul american distribuit în toată lumea, Propunere indecentă. Diana și David, tineri casătoriți, au probleme cu banii. În decor apare John, un tânăr milionar, misterios și seducător; acesta îi propune lui David un milion de dolari, în schimbul unei nopți cu Diana. David este contrariat, iar Diana (Demi Moore) se adresează lui John (Robert Redford) pe un ton vag scandalizat: "Credeți că totul se poate cumpăra?!" John răspunde calm: "Totul se poate cumpăra." O simplă chestiune de preț. Diana și David vor accepta prețul; la această sumă, morala devine negociere între părțile contractante.

În vara anului 2014, o tânără actriță porno de 22 de ani din Montreal, a acceptat să fie filmată în timp ce a avut relații sexuale cu 25 de bărbați, unul după altul. În schimbul filmării, producătorul

IOANA CÎRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

filmului i-a promis actriței o sumă de bani, de care aceasta avea nevoie pentru a-și face un implant mamar. Actrița și-a primit banii, iar producătorul a pus « performanța » pe un site pornografic. În reacție la acest film, o jurnalistă a publicat o scrisoare deschisă on line, în care vorbea de derive morale: ea invoca etica demnității umane. Scrisoarea a declanșat o furtună de reacții ale internautilor, care o criticau pe jurnalistă, că nu înțelege morala contractuală.

Povestea roșiei de luptă este de asemenea semnificativă pentru logica pieței. Se estimează că se consumă cel puțin 5 kg de suc de roșii pe an de persoană, ceea ce reprezintă o piață de 10 miliarde de dolari. Mondializarea roșiei este absurdă, pentru că foarte multe țări pot produce necesarul pentru nevoile locale. Dar regulile de comerț internațional și logica pieței fac ca industriile legate de agricultura locală să fie scoase din joc de marile companii.

Etichetele practicate de marketingul mondializat sunt opace. Pentru a retrasa parcursul unui produs de la producție, la distribuție și până la farfuria

consumatorului, ar fi nevoie de multe reguli de transparență. În eseu Imperiul aurului roșu, eseistul francez Jean-Baptiste Malet ne dezvăluie culisele industriei roșiei. Cel mai mare exportator de concentrat de roșii nu este Italia, ci China, care transportă acest concentrat în baril, precum petrolul. Deplasarea concentratului de roșii se face cu vaporul. Ajuns în Italia, el este transformat în suc de roșii și amabalat cu o identitate de împrumut. Steagul Italiei lipit pe etichetă indică consumatorului că ar fi un produs italian ; de fapt, este un produs chinez, ambalat în Italia. Agronomii numesc această industrie, roșia de luptă, care este un fruct artificial, creat de geneticieni și adaptat la transformările industriale. Această roșie industrială este o alta specie; ea nu este rotundă, ci ovală și este mai grea și mai densă ca o roșie proaspătă.

Roșia de luptă indică neputința statelor de a impune reguli de protecție pentru agricultura locală. Orice consumator ar trebui să știe ce mănâncă și orice țară ar putea asigura necesarul de legume și fructe proaspete pentru nevoile locale. Roșia industrială devine o caricatură a exceselor capitalismului. ■

Zapping

DAN SHAFRAN

Scene din viața culturală suedeză

Anul cultural suedez 2018 a fost până în prezent marcat de trei evenimente de mare răsunet, evenimente care își vor lăsa cu siguranță amprenta mulți ani de aci înainte. Cronologic este vorba de criza din Academia Suedeză, una dintre cele mai influente instituții suedeze de cultură, anul jubiliar Ingmar Bergman și redeschiderea, după șase ani de renovare, a Muzeului Național din Stockholm.

Ca să înțelegem cauzele crizei din Academia Suedeză trebuie să ne întoarcem cu exact un an în urmă, mai precis pe 15 octombrie 2017, când actrița americană Alyssa Milano a dat naștere mișcării metoo prin mesajul ei de pe tweeter: „If you’ve been sexually harassed or assaulted write ‚me too’ as a reply to this tweet”. Nu după multa vreme Dagens Nyheter, unul dintre cele mai importante cotidiane suedeze, a publicat un reportaj în care 18 femei îl acuză pe soțul unei membre a Academiei Suedeze de hărțuire sexuală și chiar de viol. Personajul este, în același timp, un om influent în viața culturală suedeză, care promitea „victimelor” sale o carieră de succes, datorită contactelor apropiate pe care le avea cu Academia Suedeză. El se considera ca fiind „al 19 membru” al Academiei (formată de fapt din 18 membri). Mai mult, acesta se pare că a dezvăluit înainte de termenul stabilit numele a șapte laureați Nobel pentru literatură. Conflictul care a izbucnit, și care a dat la iveală disensiunile adânci din cadrul Academiei Suedeze, precum și

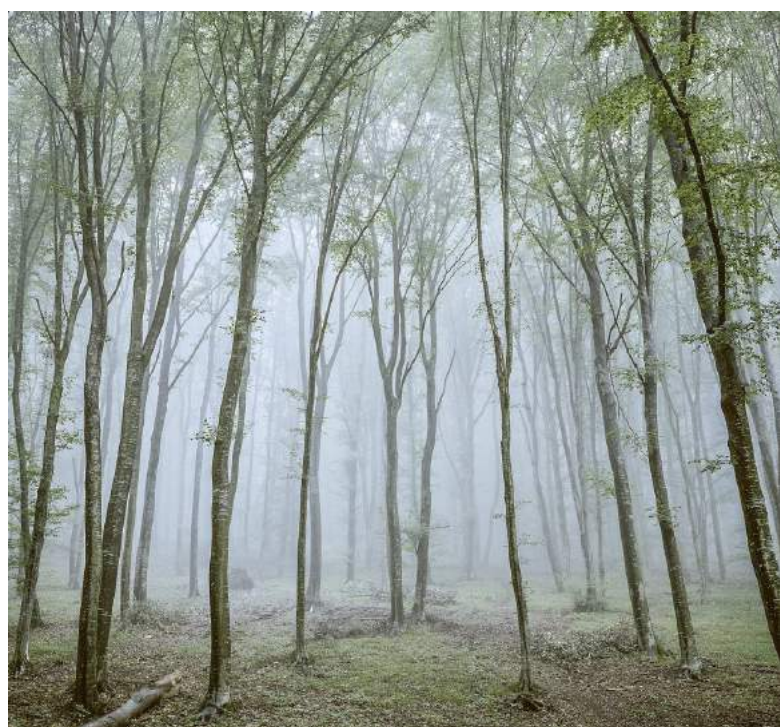
ambiguitățile regulamentului de la 1786 pe baza căruia funcționează aceasta de la înființarea ei, a mers atât de departe încât a pus în pericol însăși existența Academiei. Lucru cu atât mai grav cu cât de numele ei este asociat cel mai important premiu pentru literatură din lume, Premiul Nobel. De altfel, Premiul Nobel pentru Literatură nu se va decerna anul acesta, lucru care nu s-a mai întâmplat de mai bine de 70 de ani. Nu se știe încă ce soartă va avea Premiul anul viitor și nici nu se știe încă cum și când se va ieși din această criză, despre care s-a scris și vorbit în întreaga lume. Ecourile internaționale au fost numeroase și de amploare.

Un ecou deosebit a avut și Festivalul Internațional de Teatru Bergman, care s-a desfășurat între 23 august și 2 septembrie. Începând din 2009, Festivalul are loc din doi în doi ani la Teatrul Dramatic Regal din Stockholm (Dramaten). Menirea lui este să scoată în evidență creații importante din teatrul suedez și internațional, prezentând spectacole în spiritul celebrului regizor suedez de film și teatru. Festivalul de anul acesta a avut o aură cu totul deosebită, 2018 fiind anul în care se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui Ingmar Bergman. Programul bogat al festivalului a scos în evidență activitatea impresionantă de scriitor și de regizor de teatru și film a lui Ingmar Bergman. Nu numai în timpul celor unsprezece zile de festival, ci pe parcursul întregului an au avut loc spectacole de teatru, seminarii, concerte, vizionări de filme și ateliere de lucru. De altfel, anul acesta Bergman a fost aniversat în întreaga lume, el rămânând unul dintre marile nume ale teatrului și filmului din secolul trecut, cu adepți și admiratori până în zilele noastre.

Un alt eveniment așteptat cu nerăbdare și emoție de publicul suedez iubitor de artă a fost redeschiderea, pe 13 octombrie, după aproape

IOANA CÎRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

șase ani de renovare, a Muzeului Național din Stockholm. Muzeul conține peste 700.000 de exponate (pictură, sculptură, piese de mobilier, obiecte meșteșugărești și de design), datând din secolul al XVI-lea și până astăzi. Clădirea muzeului a fost terminată în 1866, dar istoria muzeului este mai veche decât atât și se întoarce în timp la data de 28 iunie 1792, anul în care s-a deschis Muzeul Regal. Prin aceasta, Muzeul Național din Stockholm este unul din cele mai vechi muzee de artă din Europa. Atât de vechi, încât în anul 2013 s-a simțit nevoia unei „operații estetice”. Rezultatul este impresionant. Clădirea și-a recăpătat strălucirea inițială. Pereții au fost vopsiți în culori îndrăznețe, de la albastru - închis și roșu de Burgundia, până la verde fistic, galben lămâie, liliachiu și turcoaz. Lumina pătrunde atât prin ferestre, cât și prin tavan. Așa cum arată acum, nu numai obiectele expuse, ci și clădirea în sine constituie o opera de artă! ■

IOANA CÎRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZĂNE”

Augustin Buzura în labirintul său

O radiografie

ADRIAN LESENCIUC

Augustin Buzura, „scriitorul-conștiință al epocii” după moartea lui Marin Preda, cum remarca undeva Alex Ștefănescu, s-a retras de un an în tăcerile de dincolo de vârful „Marginea vieții”¹. Aruncat nedrept în lumina unor lecturi pătimașe sau mai degrabă împins spre necitare, mai mult după 1989, Augustin Buzura nu s-a bucurat de referințe critice pe măsura operei pe care a lăsat-o. De aceea, proaspăt apăruta lucrare a scriitorului Constantin Cubleșan, „Augustin Buzura. Prozatorul sondărilor abisale. Lecturi”², nu poate trece fără atenția care i se cuvine. Mai întâi să subliniem că autorul ei, Constantin Cubleșan, este un reputat

1 Numele vârfului din „Raport asupra singurătății” (Editura Polirom, Iași, 2009), la poalele căruia se retrace eroul romanului, alter-ego al autorului.

2 Constantin Cubleșan, „Augustin Buzura. Prozatorul sondărilor abisale. Lecturi”, Editura Școala Ardeleană. Cluj-Napoca, 2018

critic și istoric literar care a dedicat studii de referință unor personalități de prim-plan ale culturii române, începând cu Mihai Eminescu (consacrându-se ca eminescolog, de altfel) și continuând cu Nicolae Filimon, Ioan Slavici, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, Emil Cioran, Urmuz, Mihail Sebastian, Pavel Dan, Constantin Virgil Gheorghiu sau Ion Lăncrăjan. Apoi, să nuanțăm faptul că cei doi, Augustin Buzura și Constantin Cubleșan, au fost colegi la „Tribuna”, împărțind chiar între 1971 și 1972 postul de secretar general de redacție, înainte de transferul criticului la Editura Dacia.

Iată-l așadar pe un Augustin Buzura văzut de un om care l-a cunoscut îndeaproape, dar care reușește să se detașeze de fluxul subiectiv al memoriei. Având șansa să debuteze într-un deceniu mai îndepărtat de comandamentele realismului socialist, subliniază Cubleșan, în „Tribuna” anilor 1960 (redacție care i-a devenit casă până în anii 1990), Augustin Buzura a conștientizat acest dat, dar și menirea de scriitor și nu s-a îndepărtat niciodată de crezul său: „în

ultimă instanță, suntem cărțile noastre”, spunea. De aceea, cu grija pentru dimensiunile estetică și etică ale lucrărilor sale, Buzura și-a construit opera ca o radiografie a unei societăți bolnave, în proximitatea proiectivă a operei unui alt ilustru prozator, argentinianul Ernesto Sábato (după cum demonstrează meticolos Angela Martin în cartea publicată în 2017, „Între două lumi. Augustin Buzura, romancier și gazetar. Antologie critică”, perspectivă comparatistă pe care și-o asumă și C. Cubleşan), cu care împarte aceeași viziune critică, „[...] a mediului ce produce oameni condamnați la o viață duplicitară, de subterană emoțională, blocați în evoluția lor de o continuă teamă a ratării umane în condițiile existențiale carcerale impuse”.

Plecând de la o asemenea vecinătate onorantă a operei fostului său coleg, criticul literar clujean nu se

oprește doar asupra analizei romanelor-rechizitorii la adresa moralității lumii în mediile închise, a romanelor-diagnoză ale lui Augustin Buzura, a romanelor-sondă în conștiințele individuale ale personajelor și în conștiința comunităților reflectate, ci proiectează un amplu studiu în care, după vagi incursiuni biografice, construiește profilul de nuvelist (cu două stații intermediare, marcate de cele două lucrări de proză scurtă, „Capul Bunei Speranțe” și „De ce zboară vulturul?”), îl consolidează pe cel de romancier (cu opt stații intermediare) și pe cel de publicist (cu șase opriri), pentru a încheia analiza cu cinci sinteze critice (analize liniare, transversale, analize comparatiste, proiecții metacritice, sondări postdecembriste). Miezul cărții, proiecția analitică a lui Constantin Cubleşan asupra operei lui Augustin Buzura, constituie în sine, prin titlurile capitolelor excelent alese, sinteza, radiografia sumară a osaturii

IOANA CÍRLIG

PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZÂNE”

operei prozatorului născut în Berința Maramureșului: „Radiografia stărilor atitudinale («Capul Bunei Speranței») și „Drama condiției ființiale («De ce zboară vulturul?»)» în configurarea profilului de nuvelist, „Starea de depersonalizare («Absentii»)”, „Obsedanta nevoie de adevăr («Fețele tăcerii»)”, „Deconstrucția universurilor umane («Orgolii»)”, „Parabola nopții («Vocile nopții»)”, „Dragostea în vremuri de înstrăinare («Refugii»)”, „Exercițiu de supraviețuire («Drumul cenușii»)”, „Dosarul rechizitorial al epocii («Recviem pentru nebuni și bestii»)» și „Mărturisirea de sine («Raport asupra singurătății»)”, în intenția consolidării profilului de romancier, respectiv „«De ce scriu?» («Bloc notes»)”, „Fără mască («Teroarea iluziei»)”, „În complicatul proces al tranziției («Nici vii, nici morți»)”, „Judecătorul obsesiv al prezentului («Canonul periferiei»)”, „Confesiunea ca radiografie morală a epocii («Tentația risipirii»)» și „«Un dialog, o mărturisire» (Interviuri)”, în nuanțarea profilului de publicist. Iată, așadar, un rezumat tematic și proiectiv al miilor de pagini semnate de Augustin Buzura în circa cincizeci de cuvinte, tușat din liniile sigure ale unui critic cu vocația sintezei.

Dar Constantin Cubleșan nu este criticul literar care să treacă simplist în revistă parcursul cronologic al lucrărilor publicate de Augustin Buzura, pe care să le analizeze distinct și, eventual, disparat. El reușește să se concentreze pe viziunea încheată, să pună accentul acolo unde marca Buzura se instituie, chiar dacă amprenta stilistică sau tematică nu este direct perceptibilă. Iată, de pildă, finele observații ale criticului, care identifică parcursul ulterior și puterea proiectivă din lectura nuvelisticii de debut: „Nuvelistica din volumul de debut al lui Augustin Buzura nu trebuie trecută cu vederea în studiile ce i se consacră. Pentru că aici se văd cu limpezime treptele ascensiunii în configurarea puternicei sale personalități creatoare, dovedită în radiografierea din interior a stărilor atitudinale adevărate, profund umane, ale celor ce trăiesc momentele de răscruce ale istoriei contemporane, în condiții date”. Sau profilul cultural complex din paginile primei culegeri de eseuri, „Bloc notes”: „Eseistica aceasta, confesivă și inițiativă în același timp, face dovada elocventă a căutărilor neîncetate ale creatorului Augustin Buzura, încă de la primii pași făcuți în literatură, nevoia de

IOANA CÍRLIG
PROIECTUL FOTOGRAFIC „ZÂNE”

a-și depăși condiția de scriitor-funcționar, cum îi vede pe mulți alții din preajma sa, ținând ferm spre un orizont de cuprindere a problematicei umane în plan superior, pe care să o exprime în consens cu marii căutători de adevăruri existențiale de pretutindeni, el însuși considerându-se un scriitor capabil a propune lumii imaginea autentică a viețuirii tensionate într-o lume rigid construită (concepută politic), pentru ca tocmai astfel să se poată considera liber în gândire și demn în utilizarea verbului mărturisitor”.

Constantin Cubleșan nuanțează și insistă în mod special, tratând distinct volumele prozatorului maramureșean, asupra unor trăsături de multe ori voit neglijate ale operei lui Augustin Buzura: continuumul tematic, originalitatea introspecției psihologiilor umane, obsesia speranței, falsa pistă a descriptivismului pentru a putea reda „încărcătura ideatică subtextuală”, adâncă și potențatoare de stări în lectură. În ceea ce privește această falsă pistă a descriptivismului de suprafață, Augustin Buzura refuză canonul realismului socialist, factologic, reportericesc – iar criticul Cubleșan simte pista falsă și explică, prin asta, trecerea lucrărilor de cenzură și premiile obținute de prozator în anii regimului comunist – și construiește un decor de teatru, o canava prin care adâncimea textului se sustrage cenzurii: „Decorul în care se mișcă personajele sale nu este decât un paravan [...] dincolo de care se regăsesc dramele sufletești, veritabile, ale oamenilor”. Proza lui Augustin Buzura, observă Cubleșan, presupunea deopotrivă o lectură de suprafață, aparent inocentă, și o lectură de adâncime, care plăcea cititorilor acelor vremuri pentru că ei apreciau „subtilitatea divulgării, fie și în parametrii unor aparente alegorii, a dramei condiției lor ființiale”.

În urma acestui pact al lecturii pe care îl propune Constantin Cubleșan, romanele lui Augustin Buzura sunt analizate cu accent pe diferența specifică: starea de depersonalizare din „Absenții”, radiografia mediului rural din „Fețele tăcerii”, roman scris cu monotonia gravă a basului continuu din concertele de cameră, pentru ca autorul să se poată expune, ulterior, drept „rezonerul fidel al acelor tăceri mocnite”, scormonirea în conștiința individuală a personajelor în confesiunea generalizată din „Orgolii”, condiția opresivă a umanității redată în truc parabolic

ca întuneric existențial prin care luminează firav doar mărturisirea lucidă a personajului Ștefan Pinteza din „Vocile nopții” (cel mai acut rechizitoriu la adresa regimului, subliniază criticul), destinul feminin în povestea de dragoste din mediul concentraționar în „Refugii” (cel mai sumbru dintre romanele lui Buzura), căutarea adevărului, „scormonirea” subversivă din „Drumul cenușii”, risipirea iluziilor asupra societății, în același decor al tensiunilor lăuntrice din „Recviem pentru nebuni și bestii” și, mai ales, confesiunea asumată, introspecția lucidă din „Raport asupra singurătății”, romanul conștiinței tragice a umanității. Cu aceeași luciditate urmărind și parcursul publicisticii (fie cea din etapa „Tribuna”, fie din etapa „Cultura”, revistă pe care a Buzura fondat-o, cum, de altfel, a fondat și condus Fundația Culturală Română, devenită ulterior Institutul Cultural Român), Constantin Cubleșan aduce în lumină angajamentul donquijotesc de exprimare în Agora, adâncirea dimensiunii confesive a prozei prin eseu, preocuparea pentru mărturisirea de sine, focalizarea asupra marii obsesii a prozatorului, moartea psihică³. Sintezele critice lămuritoare, începând cu studiul lui Ion Simuț publicat în 2001 la Aula (Brașov), „Augustin Buzura. Monografie, antologie comentată, receptare critică”, evidențiază creația cu fundamente intelectualiste a prozatorului maramureșean, dar și tentativa de demantelare a operei acestuia prin critica superficială a ultimilor ani, prin „condamnarea la nemaicitare” de care amintește Sorina Sorescu.

Proiecția unitară a operei lui Augustin Buzura, viziunea lui bazată pe un crez literar, credința acestuia în valoarea libertății și calitatea incontestabilă, în special a romanelor sale, sunt elementele care reies din necesara lectură propusă de Constantin Cubleșan: „Augustin Buzura. Prozatorul sondărilor abisale. Lecturi”. Receptarea operei lui Augustin Buzura, odată schimbat contextul receptării de profunzime, odată neînțeleasă de noii cititori subversivitatea ei, are nevoie de o grilă coerentă de lectură. Iar această grilă este oferită acum, din păcate la un an după retragerea discretă a prozatorului, de criticul și istoricul literar, de fostul său coleg și prieten, Constantin Cubleșan. ■

3 „Moartea psihică m-a preocupat. Mi se părea mai tristă, mai dureroasă decât cealaltă”, afirmă apăsător Augustin Buzura.

„De fapt, întotdeauna m-am socotit liber să scriu ceea ce văd și ceea ce simt. Oriunde aș fi fost pe glob, cred că tot la fel aș fi scris.”
Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura lansează

CONCURS DE EDITORIALE

Concursul se adresează jurnaliștilor, elevilor, studenților și oricăror tineri talentați, interesați să scrie editoriale pe diferite teme lansate trimestrial și promovate de

Fundația Culturală Augustin Buzura.

Vârsta candidaților nu trebuie să depășească 35 de ani.

Materialul câștigător va fi publicat în revista **Cultura** precum și pe site-ul Fundației Culturale Augustin Buzura.

Primul concurs are ca subiect **Centenarul Marii Uniri**, textele urmând să fie trimise pe adresa fundatia@augustinbuzura.org, până la data de 15 noiembrie 2018, în vederea jurizării.

Textul nu trebuie să depășească 5000 de semne.

Președinte FCAB, Anamaria Maior-Buzura

„Vrem, nu vrem, trebuie să ne facem recitalul în timpul cât ne este dat, chiar dacă lehamitea și durerea încearcă deseori să ne învingă.”
Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura lansează

CONCURS DE ADAPTARE SCENICĂ

Concursul presupune decuparea și adaptarea scenică, sub formă de monolog, a unui fragment la alegere din scrierile lui Augustin Buzura. Tematica fragmentului ales trebuie să scoată în evidență dramatismul monologului interior al unuia dintre personajele operelor lui Augustin Buzura.

Durata monologului nu trebuie să depășească 40 de minute.

Valoarea premiului este de 5.000 euro.

Textul câștigător va fi preluat spre interpretare de actorul Vlad Ivanov. Textele, însoțite de un scurt CV al autorului, vor fi trimise pe adresa fundatia@augustinbuzura.org, până la data de 30 iunie 2019, în vederea jurizării.

Câștigătorul va fi anunțat la Gala Premiilor FCAB 2019.

Președinte FCAB, Anamaria Maior-Buzura